

Zoektocht naar het koloniale verleden van **Nola Hatterman**

Ellen de Vries

'Ik kom uit een koloniaal milieu. Mijn vader zat op een koffiekantoor in Amsterdam. Daar kwam je met alles wat koloniaal was, in aanraking. Dat is eigenlijk de oorzaak geweest van mijn rebelleren.' De opmerking die de kunstenares Nola Hatterman zich ooit tijdens een vraaggesprek liet ontvallen, was voor mij als biograaf reden om haar familiegeschiedenis haarfijn uit te pluizen. Verslag van een speurtocht naar het koloniale verleden van de familie Hatterman.

Nola Hatterman werd in 1899 geboren in Amsterdam. Ze volgde de Toneelschool in Amsterdam, speelde enkele jaren toneel bij onder anderen Herman Heijermans en in 'stomme' films, samen met sterren als Annie Bos en Lily Bouwmeester. Ze koos uiteindelijk voor een carrière als schilderes. De blanke Hatterman voelde zich naar eigen zeggen 'van binnen een neger'. Surinaamse schildersmodellen werden vrienden en in 1953 emigreerde ze naar Suriname om in Paramaribo een kunstopleiding op te zetten. Aan het eind van haar leven trok ze zich terug in het binnenland van Suriname om te midden van de marrons haar historische vierluik over slavernij en het verzet daartegen te voltooien. In 1984 kwam Nola Hatterman - 84 jaar oud - bij een auto-ongeluk op weg naar haar eigen expositie om het leven.

Als de blanke hoofdpersoon van je boek beweert zich van binnen een 'neger' te voelen, word je vanzelf nieuwsgierig. Zeker als het je ook ter ore komt, dat zij zich in de jaren zeventig een zwarte afropruik liet aanmeten en daar parmantig mee paradeerde.

Wat bezielde deze 'schilderes van negers', vroeg ik me af, om op haar 53e haar koffers te pakken, haar geboorteplaats Amsterdam vaarwel te zeggen en naar Suriname te emigreren. Nola was op het oog extravert, maar in de interviews die ik las vertelde ze heel weinig over zichzelf. In een zeldzaam openhartig gesprek, verklaart ze:

'Ik kom uit een koloniaal milieu. Mijn vader zat op een koffiekantoor in Amsterdam. Daar kwam je met alles wat koloniaal was, in aanraking. Dat is eigenlijk de oorzaak geweest van mijn rebelleren.'¹

Amsterdam was destijds hét centrum van de koloniale handel met Nederlands-Indië. In de documentaire die Frank Zichem van haar maakte, hoorde ik Nola zeggen dat ze als klein meisje vooral met Indische kinderen omging.² Ze vond die bruine kinderen prachtig! Elders kwam een Indisch neefje ter sprake.

Nola: 'Ik herinner me dit neefje (....) ik kwam meteen naar hem toe, nam zijn handje en liet hem mijn speelgoed

zien. Ik voelde me direct tot hem aangetrokken. Ik vind gekleurde mensen mooi. Ja, waarom vindt de een rood mooi en de ander blauw, daar kun je niets aan doen. Maar daar stond tegenover dat je als kind ook hoorde hoe er over die mensen gesproken werd (...). Als je iemand mooi en lief vindt en je hoort rot over ze praten. Dan neem je het voor ze op. Dát is mijn basisvorming geweest.'³

Als kind kon ze niet begrijpen dat er lelijk gesproken werd over de bewoners van Nederlands-Indië. Later realiseerde ze zich: natúúrlijk, hoe kun je een land onderdrukken als je de mensen waardeert. Toen ze in de jaren twintig met Surinamers in aanraking kwam, vond ze die nóg prachtiger! Alle reden om diep in de familiegeschiedenis van Nola te duiken. Helaas, had ze geen kinderen, noch naaste familieleden.

STADSARCHIEF AMSTERDAM

Ik heb verschrikkelijk veel moeite moeten doen om uit te vinden op welk 'koffiekantoor' haar vader nu precies werkte en wat Nola's relatie tot dat Indische neefje was. Zoals ik al opmerkte: erg scheutig met informatie over het milieu waaruit ze afkomstig was, was Nola niet.

Voor ik aan mijn navorsingen begon, had ik geen enkele ervaring met genealogisch onderzoek. *Learning by doing*,

was mijn motto. Ik begon gewoon. En wel in het Stadsarchief van Amsterdam: Nola's geboorteplaats. Ze woonde er tot haar 53^e.

Ik dribbelde - net als al die anderen die vooral op zoek waren naar hun eigen voorouders - van het ene ladekastje naar het andere. Aan het eind van de dag duizelig van al het getol en gedraai. En altijd had ik minder gedaan of gevonden dan ik gehoopt had. Stamboomonderzoek is bijzonder tijdrovend, daar kwam ik al snel achter. Maar ook verslavend. Op een gegeven betrapte ik mezelf erop, dat ik me 's morgens vergenoegd in de handen wreef: ha, straks naar het archief. Benieuwd wat ik nu weer zou aantreffen. Natuurlijk doe je slechts eens in de zoveel tijd een geweldige vondst, maar daar kun je dan weer een hele tijd op teren.

Ik slaagde erin om in het Stadsarchief van Amsterdam Nola's oom, neef, opa en oma te ontdekken. Dit, met hulp van de medewerkers van het Stadsarchief. Ik heb inmiddels heel wat archieven geraadpleegd, elk archief is weer anders en het beste advies wat ik een beginner kan geven, is: word goeie maatjes met de medewerkers.

Uit de gezinskaarten waarop ambtenaren nauwgezet bijhielden wie waar met wie woonde en waarnaartoe verhuisde, werd me al snel duidelijk dat Nola enig kind was en opgroeide in het landelijke Watergraafsmeer. Tegenwoordig - de digitalisering voltrekt zich in razend

tempo - kun je vanuit je bureaustoel thuis op je gemak de gezinskaarten inzien en die via internetbankieren tegen betaling zelfs downloaden. Zonder dat je een stap hoeft te verzetten. (www.stadsarchief.amsterdam.nl/archieven/archiefbank/indexen/gezinskaarten/zoek/index.nl.html).

De betovergrootvader van Nola: Hermann Hattermann - zo bleek uit vergeelde notities in het Stadsarchief - was afkomstig uit het Duitse graafschap Oldenburg en vestigde zich omstreeks 1785 in Amsterdam. Bloed kruipt waar het niet gaan kan. Hij zocht aansluiting bij Duitse immigranten en in die kringen moet hij zijn aanstaande vrouw hebben ontmoet. 'Hermanus' schreef hij voor de deftigheid, toen hij op 19 oktober 1787 in Amsterdam in ondertrouw ging met Margaretha Gesina Schaafputzel. De Latijnse uitgang en ook de dubbele - n - in Hattermann sneuvelde al snel in Nederland.

Als kind kon ze niet begrijpen dat er lelijk gesproken werd over de bewoners van Nederlands-Indië

CENTRAAL BUREAU VOOR GENEALOGIE

Ik bezocht het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag, waar een schat aan verloren gewaande familiegeschiedenissen ligt opgeslagen. De krantenadvertenties die het bureau in de loop der jaren verzamelde van de familie Hatterman besloegen tweeëneenhalf A-vier. Tegenwoordig staan ook die familieadvertenties online (www.cbg.nl). Voor een kleine vergoeding - minder dan de kosten van een retour-tje Amsterdam/Den Haag - zijn die te raadplegen vanaf het computerscherm. Al het lief en leed van families staat er in een notendop in beschreven: geboorte, verloving, huwelijk en dood. Het leverde veel informatie op. Het was me uit de doctoraalscriptie die de kunsthistorica Lia Ottes over Nola had geschreven al duidelijk, dat er een connectie bestond tussen de familie Hatterman en Hart de Ruyter [ook wel De Ruyter]. Maar hoe hecht de banden eigenlijk waren bleek, toen de naam Hart de Ruyter steeds opdoemde in de annonces.

Via het telefoonboek wist ik enkele Hart de Ruyters op te sporen, Anneke Hart de Ruyter had nog nooit van Nola gehoord, maar Rob Hart de Ruyter wél. Sterker nog: hij wist me te vertellen dat zijn overleden vader Theo Hart de Ruyter, kinderpsychiater, goed bevriend was met Nola. Ze was een verre achternicht. Rob overhandigde me een

fraai boekje met gouden letteropdruk: het Bijblad van de Nederlandsche Leeuw. Daarin stond de familie Hart de Ruyter uitgebreid beschreven.⁴ Het was de pennenvrucht van zijn vader Theo, die een verwoed amateur-genealoog was. Op grond van alle gegevens die ik verzameld had, reconstrueerde ik de verwantschap tussen de twee families.

De zoon van Hermann Hattermann, Johan Herman Rudolph trouwde met Henriette Antoinette [Hart] de Ruyter. Ze vernoemden hun eersteling naar zijn vader: Johan Herman Rudolph. Johan Herman Rudolph junior trad in het huwelijk met Theodora Petronella Stoerhaan. Hun oudste zoon was de vader van Nola. Officieel heette hij ook Johan Herman Rudolf, maar hij werd John genoemd. John was nog maar 8 jaar oud toen zijn pa overleed. Theodora Petronella Stoerhaan - de oma van Nola - hertrouwde met de neef van haar overleden echtgenoot: de puissant rijke Theodoor Hart de Ruyter, de opa van Theo Hart de Ruyter. John Hatterman groeide op in het gezin van Theodoor, die ook de kinderen uit zijn eerdere huwelijk meebracht. Johns stiefbroer, vanwege bloedbanden tevens achterneef, Gerrit Hart de Ruyter trok al op jonge leeftijd naar de Oost. Hij werd er planter en verwekte een kind bij een baboe. In het Bijblad stond beschreven bij wie: bij Ouida Banger. Hij erkende het jongetje en doopte het Hendrick Johannes

Hart de Ruyter, roepnaam: Henk. Toen Henk tien jaar was werd hij voor zijn opvoeding naar Nederland gestuurd. Dat moet het Indische neefje geweest zijn waarover Nola sprak.

Ik heb de nazaten van deze Henk Hart de Ruyter kunnen traceren, maar zij hadden nooit van Nola gehoord.

NATIONAAL ARCHIEF DEN HAAG

Ondertussen wist ik nog niet op welk 'koffiekantoor' John Hatterman werkte. Op de gezinskaarten stond achter beroep slechts vermeld: kantoorbediende of boekhouder. Maar niet waar. John Hatterman moest toch ooit eens met pensioen zijn gegaan? Misschien stond er bij zijn overlijdensbericht een steunbetuiging aan de weduwe van zijn werkgever? Ik kwam in de historische krantenbank van de Koninklijke Bibliotheek (www.kb.nl), *de Groene Amsterdammer* (193.67.146.137/dga) en *de Leeuwarder Courant* (www.archiefleeuwardercourant.nl) weliswaar de naam van Nola tegen en die van haar oom Pieter Hatterman die directeur van de PPT was geweest in het oosten van het land, maar niet die van haar vader John. Ik dacht aanvankelijk dat Nola's vader bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM) werkte. Dit, naar aanleiding van Nola's klacht dat ze als kind Droogstoppels een hand had moeten geven: de collega's van haar vader.⁵ Dat was een duidelijk verwijzing naar Batavus Droogstoppel, de Nederlandse koloniaal die figu-

reerde in het boek van Multatuli: *Max Havelaar of de koffieveilingen der Nederlandsche Handel Maatschappij*. Ik zocht contact met de historicus Ton de Graaf die promoveert op de geschiedenis van de NHM (voorloper van de ABN-Amro). In het archief van de bank, dat zich in Diemen bevindt, vlooiden we de jaarboeken na. John Hatterman stond er niet in.

Ik wist dat Nola een huis van haar ouders had geërfd en dat er dus een testament moest zijn. Ik reisde weer af naar het Nationaal Archief in Den Haag, daar in het testamentenregister vond ik de naam van de Amsterdamse notaris bij wie dat testament was opgemaakt en dezelfde dag in het Stadsarchief Amsterdam nog het testament van John Hatterman. (Gelukkig was het testament in 1910 opgemaakt, na 94 jaar wordt het vrijgegeven.) Maar helaas. Het vermeldde niet waar hij werkte. Vervolgens heb ik via het ministerie van Financiën een memorie van successie opgevraagd. Die memorie was ouder dan 75 jaar en dus godzijdank openbaar. (Hiervoor geldt dus een termijn van 75 jaar). Daarin vond ik uiteindelijk de naam van het kantoor waar hij werkte: de firma Mirandolle, Voute en co. De firma importeerde en exporteerde suiker, tabak maar vooral koffie. Het hoofdkantoor zetelde in Amsterdam, maar er waren ook vestigingen in Nederlands-Indië. John werkte er als boekhouder en het zou goed mogelijk zijn dat hij af en toe

een bezoek bracht aan een van die vestigingen in Nederlands-Indië. De collega's van Nola's vader die daar werkten, kwamen op verlof naar Nederland. Soms namen ze dan hun Indische vrouw en kinderen mee. Dat moesten de Indische kinderen zijn geweest met wie Nola in haar jeugd speelde.

Ik wist dat Nola
een huis van haar
ouders had geërfd
en dat er dus een
testament moest zijn

De link met Nederlands-Indië was nu duidelijk, maar was er ook een link met Suriname, vroeg ik me af. In de familieadvertenties die ik had opgediept bij het Centraal Bureau Genealogie, had ik gelezen dat H.A. Hatterman in 1853 in Paramaribo was getrouwd met ene Johanna Frederika Elisabeth Voet. Ook was er een aankondiging van geboorte van hun oudste zoon: Johan Hendrik Frederik Hatterman.

NATIONAAL ARCHIEF SURINAME
Op goed geluk tikte ik in de database van het Nationaal Archief Suriname (www.nationaalarchief.sr) de naam

Hatterman in. De verbazing was groot toen ik daar Dirk Jan Willem Hatterman ontdekte (1741-1788). Deze Hatterman had grote plantages, onder andere Nieuwsorgh en Meersorgh. Die had hij in bezit gekregen door op zijn 19^e te trouwen met - jawel - de 47-jarige weduwe Henrietta Anna de la Jaille. Het zou toch wat wezen als deze Dirk Jan Willem en Nola loten van dezelfde stam waren, dacht ik opgewonden. Toen ik lukraak in de database van het Nationaal Archief Vrij in Suriname (<http://www.nationaalarchief.nl/vrij-in-suriname/manumissies/database/engine/startup.asp>) de naam Hatterman invoerde, stuitte ik op ene H.A. Hatterman die in 1855 een slaaf had vrijgekocht: een zevenjarig jongetje dat hij Jacob Otterman doopte. Hatterman was eigenaar van het jongetje en eigenaar van de plantage Naccaraccibo, waar onder meer koffie werd verbouwd. Vermoedelijk was het kind zijn eigen zoon. Was dit ook familie van Nola? De initialen kwamen overeen met die van de Hatterman uit de familieadvertenties.

Eerst maar eens uitzoeken of er verwantschap bestond met Dirk Jan Willem Hatterman. Dan zou er een connectie moeten zijn met Herman Hatterman. In Amsterdam werd ik niet veel wijzer. Dus zat er niets anders op dan naar het oord te gaan waar Herman oorspronkelijk vandaan kwam: het graafschap Oldenburg in Duitsland.

'Irgendwo muss er doch sein', sprak Frau Spiekermann mij bemoedigend toe, toen ik in in het muffe, kleine kamertje verwoed de kaartenbakken vol microfiches doorploegde. Al turend naar de lichtplaat, bedacht ik dat men mij had gewaarschuwd: 'Das Problem hierbei ist die Schrift zu lesen und zu entziffern'.

De Duits gotische letters dansten voor mijn ogen en lieten zich niet ontcijferen. Niet alleen Hermann Hattermann ook zijn voorouders speelden verstop-pertje. Een medewerkster dook welwillend de kelder in van het archief van Evangelisch-Luthers Oberkirchenrat in Oldenburg: leider nichts. Ik reisde door naar het Staatsarchief van Oldenburg, dat zich op steenworpafstand bevond. Daar bleek de apparatuur niet te functioneren. 'Den Doktor' - Duitsers zijn net als Surinamers dol op titels - werd erbij gehaald. Het mocht niet baten. Het drong tot mij door dat wij ons in Nederland gelukkig mogen prijzen met onze archieven, die veel professioneler georganiseerd zijn.

Later bleek Oldenburg gedigitaliseerd dan ik aanvankelijk dacht. Het loont met andere woorden de moeite om eerst goed te zoeken via internet. Al googelend stuitte ik op amateur-genealogen die zich hadden gespecialiseerd in familienavorsingen in Oldenburg. (www.list.genealogy.net/mm/list-info/oldenburg-1 en www.mail-archive.com/oldenburg-l@genealogy.net) In mijn beste Duits kwam ik zo op het

Voor dit boek relevante familieleden van Nola Hatterman

Verkorte stamboom Hartmann Reuter, Hartruyter, De Ruyter, Hart de Ruyter

NB - niet alle kinderen worden genoemd of zijn erkend
- niet alle echtgenoten worden genoemd

De stamboomleden brachten (een deel van hun) leven door in:

oi = voormalig Oost-Indië / Brits Noord-Borneo

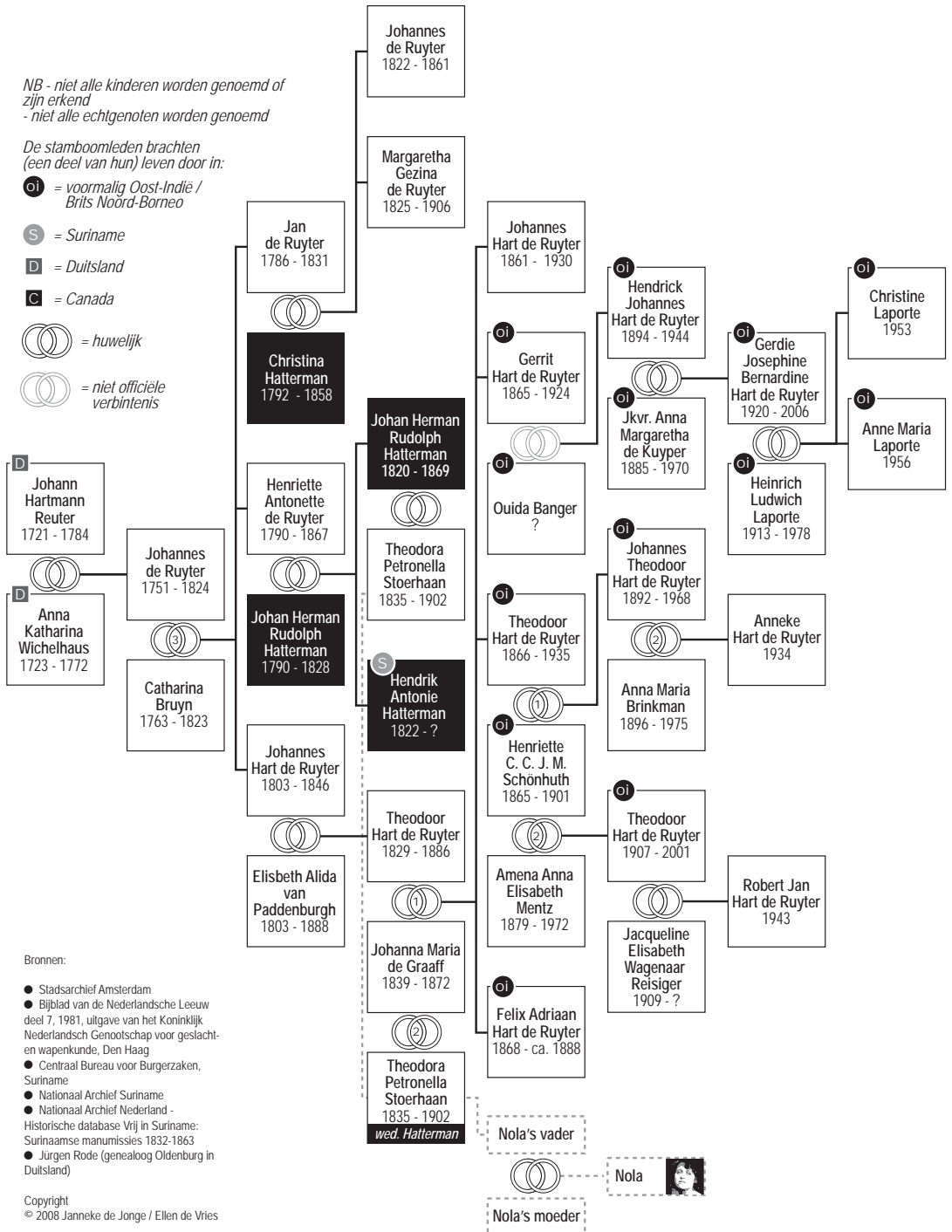
S = Suriname

D = Duitsland

C = Canada

 = huwelijk

 = niet officiële verbintenis

Bronnen:

- Stadsarchief Amsterdam
- Bijblad van de Nederlandsche Leeuw deel 7, 1981, uitgave van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor geslacht- en wapenkunde, Den Haag
- Centraal Bureau voor Burgerzaken, Suriname
- Nationaal Archief Suriname
- Nationaal Archief Nederland - Historische database Vrij in Suriname: Surinaamse manumissies 1832-1863
- Jurgen Rode (genealoog Oldenburg in Duitsland)

Copyright

© 2008 Janneke de Jonge / Ellen de Vries

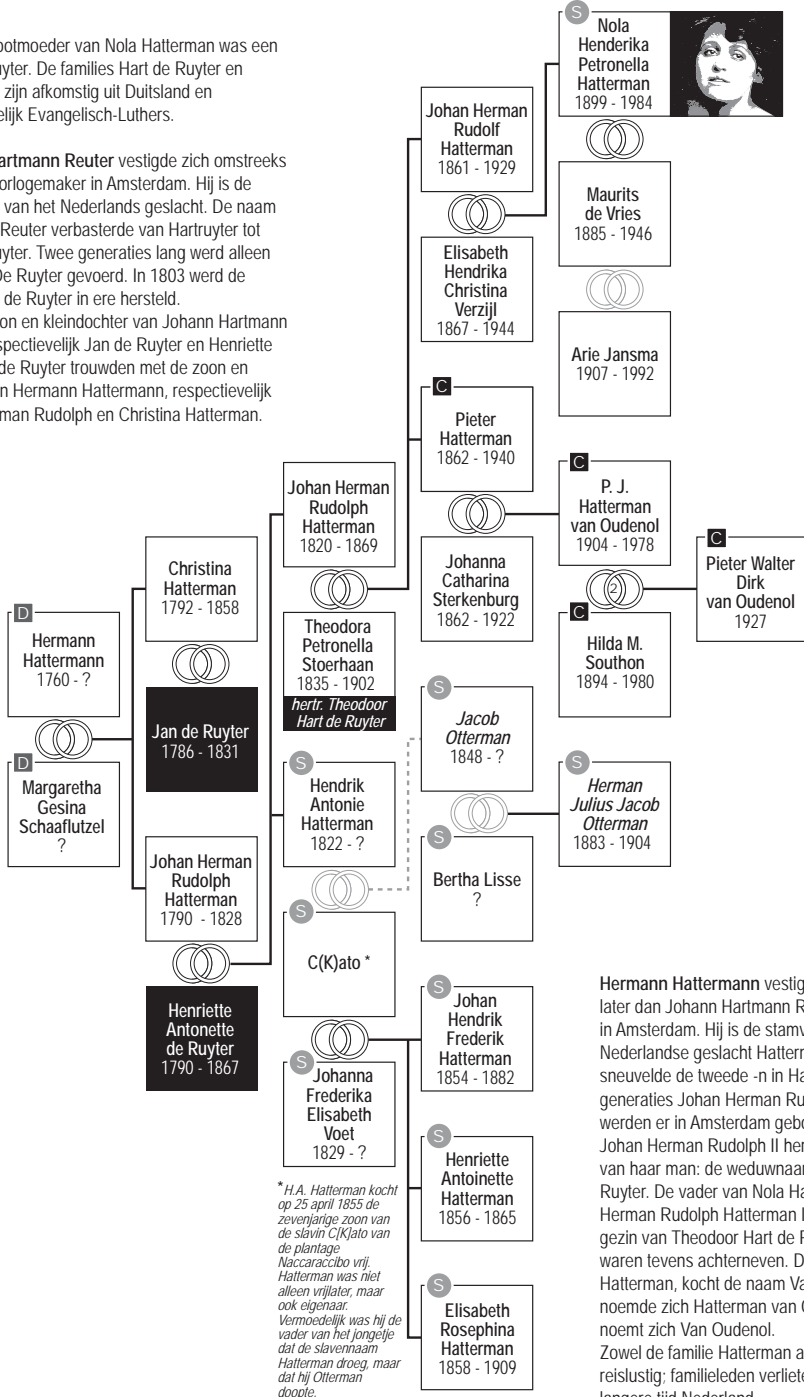
Voor dit boek relevante familieleden van Nola Hatterman

Verkorte stamboom Hattermann, Hatterman

Uitleg

De overgrootmoeder van Nola Hatterman was een Hart de Ruyter. De families Hart de Ruyter en Hatterman zijn afkomstig uit Duitsland en oorspronkelijk Evangelisch-Luthers.

Johann Hartmann Reuter vestigde zich omstreeks 1745 als horlogemaker in Amsterdam. Hij is de stamvader van het Nederlands geslacht. De naam Hartmann Reuter verbasterde van Hartruyter tot Hart de Ruyter. Twee generaties lang werd alleen de naam De Ruyter gevoerd. In 1803 werd de naam Hart de Ruyter in ere hersteld. De kleinzoon en kleindochter van Johann Hartmann Reuter, respectievelijk Jan de Ruyter en Henriette Antonette de Ruyter trouwden met de zoon en dochter van Hermann Hattermann, respectievelijk Johan Herman Rudolph en Christina Hatterman.

Hermann Hattermann vestigde zich bijna 40 jaar later dan Johann Hartmann Reuter, omstreeks 1785 in Amsterdam. Hij is de stamvader van het Nederlandse geslacht Hatterman. In Nederland sneuvelde de tweede -n in Hattermann. Drie generaties Johan Herman Rudolph Hatterman werden er in Amsterdam geboren. De weduwe van Johan Herman Rudolph II hertrouwde met de neef van haar man: de weduwnaar Theodoor Hart de Ruyter. De vader van Nola Hatterman, Johan Herman Rudolph Hatterman III, groeide op in het gezin van Theodoor Hart de Ruyter. Zijn stiefbroers waren tevens achterneven. De neef van Nola, P.J. Hatterman, kocht de naam Van Oudenol en noemde zich Hatterman van Oudenol. Zijn zoon noemt zich Van Oudenol. Zowel de familie Hatterman als Hart de Ruyter was reislustig: familieleden verlieten voor korte of langere tijd Nederland.

spoor van Jürgen Rode, die zich verdiept had in de stamboom van de Hattermans. Hatterman bleek in die streek een veelvoorkomende naam. Voor een luttel bedrag van € 25 wist hij me te vertellen wie de vader van Hermann Hattermann (1760 -?) was. Dat was Harm. Harm werd omstreeks 1718 geboren, zijn vader Johann rond 1684. Volgens Rode was er geen connectie met Dirk Jan Willem (1741-1788). Toch was de reis naar Oldenburg niet voor niets geweest, vond ik. Wat heb je aan papieren informatie alleen? Ik wilde weten waar de betovergrootvader van Nola - de Nederlandse stamvader - vandaan kwam. Zoals ik ook later bijna alle huisadressen van Nola ben langsgegaan om me een indruk te vormen van de omgeving waarin ze opgroeide: het deftige Watergraafsmeer. Toen ik de Oldenburger archieven bezocht liep het tegen kerst. Het was druilerig weer, hier en daar brandde al feestverlichting. Echt zo'n dag, bedacht ik, waarop je - zeker als je net zoals Herman je beide ouders en enige zus verloren hebt - je knapzak pakt en de wijde wereld in trekt.

De connectie met de andere Hatterman vond ik in het Stadsarchief in Amsterdam. H.A. Hatterman - Hendrik Antonie - bleek de oud-oom van Nola te zijn: de broer van Nola's opa. Zijn moeder - Henriette Antonette - was een [Hart] de Ruyter!

Toen de mogelijkheid zich voordeed om een avondcursus te volgen bij de Stichting Surinaamse Genealogie liet ik die kans niet onbenut. Een paar dagen daarna zou ik naar Suriname vliegen voor verder onderzoek. Wat ik hier in Den Haag niet zou ik misschien wél in het Nationaal Archief in Suriname kunnen vinden. De cursisten - mijzelf inclusief - stortten zich op de Volkstelling van 1921. In houten bakken stonden op vervulde kaartjes alle mensen die toen in Suriname woonden. Kris kras door elkaar. Het leverde niets op. Het zou natuurlijk kunnen, dat in 1921 alle Hattermannen al overleden waren. Er werd me geadviseerd niet alleen het Nationaal Archief, maar ook het Centraal Bureau Burgerzaken (CBB) in Paramaribo een bezoek te brengen.

CENTRAAL BUREAU BURGERZAKEN PARAMARIBO

Als eerste stapte ik naar het CBB. Ik had direct beet. Uit de gezinskaarten bleek dat Hendrik Antonie en zijn vrouw na Johan Hendrik Frederik Hatterman, nog twee dochters hadden gekregen. De oudste - Henriette Antoinette Hatterman - was zelfs vernoemd naar haar oma, de overgrootmoeder van Nola: Henriette Antonette de Ruyter.

Ook bleek uit geboorte- en overlijdensaktes - en dat was voorwaar een bijzondere ontdekking - dat Jacob Otterman één wettige nakomeling had. Helaas

stierf Herman Julius Jacob Otterman in 1904 op zijn 21e jaar. Vader Jacob - die zijn eerste levensjaren doorbracht in slavernij - ondertekende de overlijdensakte in bibberig handschrift. Uitgerekend in dezelfde straat waar Nola zich later zou vestigen, de Zwartenhovenbrugstraat, woonden rond 1905 Nola's achterachternicht Elisabeth Rosephina Hatterman en Elisabeths halfbroer Jacob Otterman.

Toen Nola in 1953 arriveerde waren de nazaten van Hendrik Antonie allemaal overleden. Wist Nola dat er familie naar Suriname was vertrokken, vroeg ik me natuurlijk af. Ja. Hoewel ze er eigenlijk nooit over sprak, was Nola er wel degelijk van op de hoogte, dat er Hattermannen naar Suriname waren geëmigreerd. Niet van haar ouders, maar van oom Piet [Pieter Hatterman] had ze dat gehoord:

'Als ik me probeer te herinneren wat Oom Piet (de broer van mijn vader) vertelde, - die me een prachtig boek over Suriname heeft gegeven, dat eens aan die Hatterman heeft behoord, - dan vermoed ik wel dat hij een plantage tot werkterrein zal hebben gehad, maar hij is jong gestorven.'⁶

Verder zegt ze er niets over. Ze had natuurlijk kunnen raden, dat deze Hatterman zijn oog op een van de slavinnen had laten vallen en een kind had verwekt. Hij zou immers niet de

Ik vind gekleurde
mensen mooi.
Ja, waarom vindt
de een rood mooi en
de ander blauw,
daar kun je niets
aan doen

enige zijn geweest. Geneerde ze zich? Of informeerde ze ernaar bij oom Piet, maar had die geen flauw benul gehad? Wie zal het zeggen. Het is een van geheimen die Nola met zich meenam in het fletse, blauw met wit betegelde graf aan de Schietbaanweg in Paramaribo. In elk geval was de kennis die ze wel bezat over het koloniale milieu waaruit ze afkomstig was, oorzaak van rebellie. Haar eigen woorden. Was dat de reden dat ze zo vaak de kant van de achtergestelden en minderbedeelden koos?

NOTEN

- 1 *Tori*, 1^e jaargang, no 2, februari 1978
- 2 *Nola Hatterman en de konsekwente keuze*, een film van Frank Zichem (uitgezonden op 19-1-1982 in Beeldspraak van de NOS)
- 3 *de Ware Tijd* van 15-12-1978
- 4 *Bijblad van de Nederlandsche Leeuw* deel 7, 1981, uitgave van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor geslacht- en wapenkunde, Den Haag
- 5 Een portret in woorden, voorwoord van Ch. H. Eersel in: Hatterman (1978)
- 6 In de brieven aan Theo Hart de Ruyter van 20-3-1979 en 20-1-1980 vertelt Nola over de familie Hatterman in Suriname. Oom Piet [Pieter Hatterman] zou onthuld hebben dat Hendrik Antonie samen met zijn zus [een van de twee] naar Suriname vertrok. Die 'Tante Hatterman' zou bij de familie De Vries in Suriname bekend geweest zijn, stelt Nola. Bij het CBB heb ik haar naam niet gevonden. Zou het kunnen

dat Nola Oom Piet verkeerd verstond? Zei hij misschien: schoonzus in plaats van zus?

WEBSITES

- <https://stadsarchief.amsterdam.nl/archieven/archiefbank/indexen/gezinskaarten/zoek/index.nl.html>.
- www.cbg.nl
- <http://kranten.kb.nl/index.html>
- <http://193.67.146.137/dga/>
- <http://www.archiefleewardercourant.nl>
- www.nationaalarchief.sr
- <http://www.nationaalarchief.nl/vrij-in-suriname/manumissies/database/engine/startup.asp>
- <http://list.genealogy.net/mm/listinfo/oldenburg-l>
- <http://www.mail-archive.com/oldenburg-l@genealogy.net>

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Hatterman, Nola (1978). *Ontwikkeling van de beeldende kunst in Suriname*. Paramaribo: Bolivar Editions.
- Ottes, Lia (1999). *Nola Hatterman, haar leven en werk*. Nijmegen: Doctoraalscriptie KUN
- De Vries, Ellen (2^e herziene druk) (2009). *Nola, portret van een eigenzinnig kunstenaars*. Amersfoort: Klapwijk & Keijzers Uitgevers.